

PROLETARCA

Entered second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 587 So. Centre Ave.

"Delavci vseh dežela, združite se"

Stev. (No.) 60.

Chicago, Ill., 3. novembra (November), 1908.

Leto (Vol.) III

Resna beseda.

To beseda velja našim cenjenim naročnikom in sodrugom, kerim je v resnici mar, da se odloči in povzdigne naš list. Mnogim je naročnina že potekla. To lahko ve vsak dotični, če gleda na številko, ki se nahaja na lepem na rmeni naslovni znamki. Edor ima na primer številko 59, temn je z današnjo številko "Proletarca" potekla naročnina. Prosimo torej dotičnike, kerim je potekla naročnina, da isto popravijo. Sodrug in somišljeniki, kerim je za socialistično stvar in za "Proletarca", in kerim imajo letos to grečo, da niso brez dela, ki morali to še storiti brez našega spomina. Obenem bi morali opomniti tudi one brezbrizne naročnike v svoji bližini, ki se še ne zavedajo razrednega stališča.

Sodrug storite to! List ima svoje stroške vsak teden in poravnati jih mora, a razen naročnine in teh par oglasov ni drugih obveznosti. Drugi slovenski listi se izkoristili pravkar končane volitve s tem, da so za mastne svote delali šumečo reklamo za republikance, demokrate in celo prohibicioniste ali temperenčnike; "Proletarec" ni zaslužil pri volitvah niti centa, kajti ostal je zvest, kakor je bil in bo doledno, svoji misli in svojim strankinim principom in pisal je in bo le za socialistično stranko, ki je stranka delavcev, a delavci ne plačujejo posebej v svojo korist pisanih članov v svojih listih. "Proletarec" torej ne računa na kapitaliste in njihove pristaše, temveč pričakuje gmotne podpore le od delavcev, za ktere je pisan.

IN TA PODPORA JE V PRVI VESTI NAROČNINA.

Storite vsi svojo socialistično dolžnost in mi bomo svojo. Ponovite naročnino, pridobite novih naročnikov, prispevajte prostovoljne prispevke, in če to storite v zadostni meri, bomo ob novem letu list prilično povečali. Od vas je torej odvisno. Vsi na delo! Pogledajte svoje katoliške rojake, kako neumorno kolektajo in zbirajo denar za cerkve in druge take nepotrebne reči. Mi jih moramo samo posnemati in še Z VEČJO VNEMO podpirati "Proletarca". Veliko nas je slovenskih socialistov v Ameriki, veliko zavednih delavcev, — in da bi ne mogli vzdrževati enega samega lista? Bil bi žalostno!

To je naša resna beseda. Ogladite se z naročninami vsi še ta teden!

ODBOR

Jugoslav. del. tiskovne družbe.

Ljudski Morgan (J. P.) je 6. oktobra objavil iz dela 6000 mezdnih sužnjev svojih tvornicah v Enerbey, Ala. Ali bi mogel Morgan čakati do 4. novembra, kakor čakajo drugi? Ako bi bil čakal, morda bi kateri onih mezdnih sužnjev danes glasoval za Tafta ali Bryana...

Letošnja volilna kampanja starih kapitalističnih strank je imela v sebi nekaj originalnega. Večina velikih kapitalističnih dnevnikov je poročala o republikanskih in demokratičnih volilnih bojih v enakem tonu, jednako simpatično. Nisi znal, čitaš-li republikan ali demokratični časopis. Iz tega lahko sklepa, da se stare kapitalistične stranke sistematično že združujejo. Leta 1912 jih bomo našli popolnoma združene.

Veliki napredek socialističnih glasov!

Poročila od vseh strani so še dvomljiva, a brkone ima Debs blizo milijon. V Chicagu je okrog 18.000 soc. glasov; v Milwaukee čez 20.000. V kongres brkone pride en socialist iz Wisconsinu. William H. Taft izvoljen predsednikom Zed. držav z ogromno večino.

Wm. Bryan silno poražen!

Po dosedanjih poročila ima Taft 311 elektoralnih glasov, Bryan pa 172.

Iz Balkana.

Parada lačnih otrok v Beogradu. — "Mi hočemo kruha, ne pa vojne!" — Protest jugoslovanskih socialistov.

Brzojav z dne 28. m. m. poroča, da se je predzadnji teden vršila v Beogradu, glavnem mestu Srbije, demonstracija, ki je bila po vdeleženi in svojem značaju vse kaj drugega, kakor so pa demonstracije "patrijotičnih" Italijanov in Srbov pod vodstvom kraljevega kronprinca, ki dan za dnevom zapeljejo po vseh...

Vršla se je demonstracija otrok brezposelnih delavcev. Dečki in deklice v ubožnih oblačilih in upedih obrazov so korakale v dolgi vrsti do kraljeve palače, noseče protest proti nameravani vojni. Mali demonstrantje so nosili protestne napise, kerim so se glasili: "Mi hočemo kruha, ne pa vojne!" "Dajte našim očetom dela, ne tirajte jih v smrt!" "Prosimo, ne silite naših očetov v vojno, ko pa mi stradamo." Itd. Demonstracijo malih revčkov so priredili srbski, socialistično organizirani delavci, ki iz svojega razrednega stališča povsem upravičeno nasprotujejo vojni z Avstrijo. Razredno zavedni delavci vedo, da je vojna izraz železne pesti buržoazije in kapitalizma, ki jednako tlači in pije kri delavskega naroda bodisi v Srbiji, Avstriji, Bolgariji ali Turčiji.

Bolgarska socialistična organizacija je kmalu po razglasenju neodvisnosti bolgarske kneževine izdala sledeči manifest.

"Organizacija bolgarskih in srbskih delavcev se temeljito bavi s sedanjimi kritičnimi dogodki na Balkanu. Balkanske države so naša očešina. Te dni je pa ta naša očešina postala cilj našega največjega sovražnika kapitalizma, ki namerava s pomočjo umetne politike poslati naše brate delavce v mesnico pod hinavsko pretvezo, da bo do branili "svojo domovino" pred sosednjimi državami. Mi stojimo na stališču, da delavce nima nič od tega, naj se Ferdinand kliče za carja ali kneza, neodvisnega ali napol odvisnega, položaj bolgarskega delavca se ne bo s tem nič spremenil, in valed tega naj odločneje nasprotujemo vojni. Prosimo jugoslovanske delavce v Bolgariji, Srbiji in Bosni, da nam stoje na strani in z nami vred skušajo odvrtiti našo največjo nesrečo, vojno. Dol z onimi, ki proslavljajo in zahtevajo vojno! Živel mednarodni proletarijat! Živela socialna revolucija!"

ALI JE RES BOŽJA VOLJA?

Dne 26. okt. so naleteli kmetje v obližju Chicage, blizo Santa Fe železnice med grobljami kamenja poleg prekopa na leseno utico, v kateri je ležala sestranica četvorica — oče, mati, triletna deklica in novorojenček — ob tleh ognju v mlaki. Povest je kratka: Jaka Brunsky, rodom Poljak, je delal "v dobrem času" v jeklarni v So. Chicagi. Pred meseci so ga odpustili z dru-

gimi delavci iz službe. Prihranki so kmalu pošli. Pešal se je za delom vsaki dan po So. Chicagi, a povedali so mu povsod, da ne trebojo delavcev. Slučajno je zvedel, da v Jolietu sprejemajo delavce v ondoto jeklarne. Podal se je s svojo družino peš v Joliet, ker ni imel denarja, da bi plačal vozovino na poulični železnici. Na potu v Joliet je opesal, oblečal je v leseni kolibri, v katero je imel tež prost vstop, da počasi pogine lakota s svojo. Slučajno so našli kmetje družino in jo odpejali na policijsko postajo v So. Englewood, kjer so jo zapeljali z jedilni-

Tako umirajo in poginjajo delavci, ki ustvarjajo narodno bogatstvo v prid peščici milijonarjev v Zdr. drž. Upraskamo vspricho tega dejstva, ali ne zasluži vsak duhovnik, ki trdi, da je današnji gospodarski red na svetu nastal po božji volji, da se mu zaluča v obraz: **Kapitalistični hlapec — ti lažeš!** Slovenski delavci, kako vi sodite o tem?

ZGODOVINSKA KAMPANJA.

Letošnja socialistična volilna kampanja v Zed. državah, ki se je pravkar končala, se ne more primerjati z nobeno dosedanjo strankino kampanjo v Ameriki niti na celem svetu. Pustila je daleč za seboj tudi nasprotne kapitalistične stranke v sedanjem volilnem boju.

Posebni socialistični, agitatorični vlak je zgodovinska znamenitost. Od 31. avgusta pa do 1. novembra, torej v dveh mesecih je prevozil 19.000 milj dolgo pot. Sodrug Eugene V. Debs, naš kandidat, ki se je vozil s tem vlakom, je imel v tem času 500 volilnih shodov in on sam je govoril 300 govoro. Najslabši shod je imel sodr. Debs zadnje nedelje, ob zaključku naše kampanje v Chicagu; poslušala ga je 18.000 oseb. Naravno je, da so tudi stroški za rdeči vlak veliko večji, kakor se je prvotno računalo. Rdeči vlak je stal ameriško socialistično stranko \$34.000, ktera svota se je pokrila iz posebnega sklada, imenovanega "Red Special Fond". Ta sklad so založili razredno zavedni delavci širom Amerike v tr h mesecih.

Rdeči vlak je imel tudi ta znameniti uspeh, da je naša stranka v Zed. državah med kampanjo narasla za 4000 članov. Sedaj šteje 46.000 članov.

Letošnja socialistična kampanja je bila zgodovinska kampanja, ktera se bo ohranila v spominu pri poznih delavskih slojih še takrat, ko bo socializem že davno slavil svoj zmago slavni triumf.

BRYAN JE PROSJAČIL ZA SOCIALISTIČNE GLASOVE.

Zadnje nedelje je imel Mr. Bryan, sedaj že propadli demokratični kandidat, v Clevelandu volilni shod, na katerem je v svojem govoru apeliral na socialistične delavce, da naj glasujejo za demokrate, oziroma za njega. Svoj apel je utemeljeval z očitno lažjo, da "led socialistično in demokratično platformo

je tako malo razlike, da je socializem vseeno če glasujejo za svoj socialistični ali pa demokratični tiket." Tak je stari usjak Bryan! Prej je vedno trdil, da republikanska stranka pospešuje socializem in da je ista odgovorna za ves "socialistični terorizem", a zdaj, ko se je že potapjal, je pa klical socialiste na pomoč.

Sodrug Debs je že izjavil na nedeljskem shodu v Chicagu, da bo Bryan tudi za to nesramnost v kratkem posteno plačal.

Ofrakcijski je cilindran "Glas Naroda"

"Glas Naroda" je v svoji predzadnji sobotni številki prinesel notico, v kateri pravi, da "Proletarec" vidoma ugaja, da je tekla slovenska kri v Ljubljani." Lažeš, Mr. "Glas Naroda"! "Proletarec" stoji na razrednem stališču, in kot tak ni še nikoli niti ne bo odobroval prelivanja človeške krvi, pa naj se preliva kjerkoli hoče. Pač pa je "Proletarec" in bo dosledno nasprotoval narodnostnim bojem, pa naj se že kujaka proti Slovincem, Nemcem ali kateremu si že bodi narodu; kajti ravno narodnostni boji povzročajo blazne poulične izgrede in krvave poboje, a obenem so na splošno škodo delavskemu ljudstvu, ktero mora najprvo gledati za svoj življenjski obstanek, potem šele za narodni idealizem če ima kaj od tega. Delavci ne poznamo nobene diference med slovenskim in nemškim kapitalizmom. Slovenski kapitalist dere jednako slovenskega in nemškega delavca in obratno, nemški kapitalist dere jednako nemškega in slovenskega delavca. Mi naj gre potem delavce v boj za svojega izkoriščevalca? Ali se naj ubožani in lačni delavci nasiti "rodoljublja" ali melodične fraze "Svoji k svojim"? Ne; pameten slovenski delavec ne bo šel nikoli v boj za frakarsko, rodoljubarsko in buržoasno gospodo, ki si še smatra v dober apetit če v pričlo delavcev malo počeblija nemško (!!!) Zapomni si to "Glas Naroda"! Da pa pridemo k stvari: Kdo pa je bil tisti, ki je kmalu po poročilih o ljubljanskih kraljih otročje-bedasto klical v svet: "Teči, teči, slovenska kri!..." Ali ni bil "Glas Naroda"? In sledujoč: kdo pa je bil tisti Mister, ki je brzojavno čestital najvišji glavi dunajske vlade, tiste vlade, ktera je stara sovražnica Slovanov, in ktera je kmalo potem po svojem podivjanem vojaštvu umorila v Ljubljani dva Slovence? Ni bil Mr. Sakser?

Mednarodna socialistična stranka ima 634 zastopnikov v raznih parlamentih evropskih držav. Vseh socialističnih glasov po zadnjih volitvah v raznih državah je 8,803,457. Raste! Well, yes!

Od uredništva.

Članki in dopisi, nanašajoči se na volilni boj, kerim so došli prepozno za zadnje številko "Proletarca", morajo sedaj izostati. Sodr. dopisniki naj nam to oprostijo.

NAROČNIKOM IN ČITATELJEM NA ZNANJE.

Današnja številka "Proletarca" ima dva dni zamude, to pa vsled tega, ker je uredništvo čakalo na rezultat torkovih predsedniških volitev.

NEDELJSKA PARADA IN VOLILNI SHOD CHIKASKEGA DELAVSTVA

je bil rekord v enakih delavskih prereditvah, kar jih pozna zgodovina Chicage in morda cele Amerike. Sijajna socialistična volilna kampanja za letošnje predsedniške volitve se je zaključila v nedeljo v našem mestu s tako sijajnim triumfom, kakoršnega še ni doživelo zavedno delavstvo v Ameriki. Parade, ktera se je pričela ob 2 uri popoldne na Lake Frontu, se je vdeležilo nad 37.000 delavcev in delavk vseh narodnosti. Navzoče so bile vse čikaške delavske unije raznih strok s svojimi prapori in nektere tudi z godbami; nadalje vse socialistične organizacije, kerim je v Chicagu okrog devetdeset; za tem razna delavska izobraževalna, napredna in podporna društva. V tej ogromnej vrsti je vibralo okrog 50 rdečih zastav in čez stotero demonstrativnih napisov. Slovinci, kerim so korakali v društvu "Slavija", "Slovenski dom" in v socialističnem klubu, so imeli napis v slovenskem in angleškem jeziku: "Zavedni slovenski delavci bodo glasovali za Gene Debsa." V polnem številu se je vdeležila parade tudi hrvatska socialistična organizacija.

Parada se je vila po Michigan Ave. od 14. do 31. ceste, po najlepši čikaškeje ulici, koder stanujejo v večini sami milijonarji — silna demonstracija proti kapitalističnemu razredu: gospodarje kapitalisti, ki so pri oknih, vratih in na hodnikih zrlji na korakajoče delavce, držali so se klavno in pobito, kakor da bi še videli v bližnji bodočnosti svoj poraz...

Ko so delavci prikorakali na Wentworth Ave. do velike "Seventh Regiment Armory Halle", ki je največja dvorana v Chicagu, izvršil se je drugi zgodovinski prizor. Dvorana, v kateri je prostora najmanj za 18.000 oseb, napolnila se je hkratu do zadnjega kotička. Če pomislimo, da je bila v dvorano vstopnina 25 centov za osebo, potem ne moremo opisati navdušenja, s kerim so dril tisoči in tisoči delavcev v dvorano. Ko se je prvi šum polegel, je godba na odru zaigrala par komadov in med temi tudi marseljezo, nkar so nastopili govorniki. Govorili so sodrug Thomas Morgan, Geo. W. Slater (črnce), Barney Berlyn, Arthur M. Lewis in sodruginja May Wood Simons. Zadnji je govoril Debs. Ko je stopil na oder, nastal je v dvorani tak vihar ovacij, da ni bilo skoro pol ure ničesar drugega slišati, kakor tisočere kliče: "Hurray Debs!" Ljudstvo je mahalo s klobuki in rutami, pripogibali so se rdeči prapori in nešteti transparenti z revolucionarnimi napismi. Debs je govoril slično kakor povsod na svojem potovanju zadnja dva meseca. Priporočal je navzočim, da naj vstrajajo omočno do zadnjega trenutka tega velikega volilnega boja, ki bo določil novo zgodovinsko dobo za socialistično stranko v Ameriki. Socialisti ne bomo mirovali dokler ne dosežemo zmage nad kapitalizmom. Med tem ko bodo kapitalistične stranke sedaj po volitvah počivale, nadaljevali bomo socialisti boj z isto vnemo, kakor pred volitvami. Itd.

Shod se je vršil pozno v večer in s tem je sodrug Debs zaključil socialistično kampanjo za svojo predsedniško kandidaturu.

Čikaški sodrug in sodruginja, če želite v soboto (7. nov.) zvečer dobre zabave, potrudite se na Northside na veselico, ktero priredi podp. društvo "Slovenski Dom" št. 86 S. N. P. J. Glejte oglas na 2. strani našega lista.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in izdajatelj:

Jugoslovenska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

Naročnina: Za Americo \$1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.

Oplašč po dogovoru. Pri spremembi bivalitve je poleg novega naznaniti tudi STARI naslov.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

JOHN GRILEC, President; JOHN PETRIČ, Secretary; ANTON PREBERN, Treasurer.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada, \$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries \$2 a year, \$1 for half year.

ADVERTISING RATES on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

587 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

WAHRMUNDOV GOVOR.

Priobčuje Ivan Kaker.

(Nadaljevanje in konec iz 56. števe "Proletarca.")

Hleb kruha od zadnje večerje. Trinajst leč od zadnje večerje. Kos figovega drevesa, na katerem je sedel Čadež.

Oglje, poškrbopljeno s krvjo sv. Lavrencija, in nekaj masti iz njegovega telesa.

Cev in goba, s katero so dali Kristusu na križu piti oceta.

Glasom slavnega napisa na zunanji strani kapelice je kasneje prišlo še zraven:

Kos Marijinega pajčolana. Nekaj Marijinih las. Mleko najčistejše Device, matere božje.

Spokorni pas iz velblodovih dlak, katerega je nosil Janez Krstnik.

Sicer pa, kakor povdarja omenjeni pisatelj, ta zbirka niti zdaleka ne dosega zaklada svetinj v Lateranu, kojega opis pa tukaj opuščam.

Četrto inkriminirano mesto res ne pomenja nič drugega kratko ponovitev prejšnjih izvajanj. Kot dokaz za tamkaj navedeno karakterizacijo se citira pastirsko pismo solnograškega nadškofa. V dopolnilo opozarjam na rimski enotni katekizem, ki ga je izdal papeš Pij X. (1906): tam stoji doslovno:

"Uprašanje: Ali razumete, kako da so tri med seboj različne osebe vendar le en Bog?"

"Odgovor: To je skrivnost, katere ne moremo razumeti, ker Bog je neskončen in nerazumljiv. Verovati pa moremo, ker je Bog sam to razodel."

Že v 4. stoletju so izobraženi kristjani smatrali dogmo o sv. trojici bolj za neko potrebno ZLO in NERAZUMLJIVO SKRIVNOST, nego za izraz svoje vere.

Izreki o svetovni sliki pač ne pridejo, kakor mislim, tukaj v poštev. Tu se sploh ne gre za čisto verske reči.

Da so verski obredi (kult) v veliki meri pagansko-politeistični, t. j. da je katoliška cerkev privzela mnogo običajev iz paganstva, zlasti skrivnosti, je neizpodbitna resnica. Politeističen (mnogobožen) se kult mora imenovati, ker se vendar pojm o bogu v njegovi resnični t. j. praktični obliki izkaže kot politeističen in ker se obredi vršijo dejansko v življenju, a ne v teoriji (v naukih).

Kar pa zadeva izraz "mnogostransko praznoveren", pa je njegova opravičenost po vsem tem, kar se je danes povedalo, itak zadostno dokazana.

Ako je treba še kake male popolitve, bi na pr. opozoril le na knjigo bivšega katoliškega redovnika, dominikanca patra Leonar-

da: "Zgodovina in življenje redovnika, spisano od njega samega", Berlin 1906; ta izpoveduje med drugimi stvarmi o svojem lastnem delovanju kot pridigar sledeče:

"Če smo hoteli kaj pridigati, nismo vzeli v roke morda sv. pisma, da bi v njem iskali besed Kristusovih, temveč vzeli smo kako knjigo pobožnih legend, kjer je bilo opisanih nebroj čudežev, ali pa knjigo "Življenje svetnikov", in iz te smo zajemali vso svojo apostolsko modrost.

"Čudež," ta je bil vedno glavna stvar; večkrat smo pripovedovali ljudem lastne čudeže, ki smo si jih sami izmislili, — čim groznejše, neumnije in čim bolj nemogoče, tem boljše, tem večji utis!

Predvsem pa smo si najbolj prizadevali, da smo kar najstrašnejše opisovali hudiča, pekel, grob, v najmičnejših barvah pa slikali nebeške radosti... Raz rimskih prižnic se grmi, hujska in fanatizira proti neljubim osebam in uredbam, zlasti pa proti brezbožnim "krivovercem in odpadnikom" in sicer naravnost in po ovinkih, ne da bi slavna policija tako početje kdaj opazila. Od tam se uči in razširja najneumnije praznoverstvo, in nikdo si ne drzne povedati le ene besede o proštvi in omiki."

Navedel sem to iz imenovane knjige doslovno.

Zdaj pridem k stavku, ki se ukvarja s karakterizacijo ultramontanske morale.

(Prof. Wahrmond govori o tem predmetu.)

Pri petem in zadnjem inkriminiranem mestu končno se mi tudi ne zdi potrebno ničesar več pripomniti, ker je skoro vse, kar je bistvenega, povedal, že moj zastopnik. Naglašam še enkrat, da se to mesto sploh ne nanaša na sedajnost, marveč na preteklost. Kaj bi bilo tukaj tako pohujšljivega res ne vem.

Da se papeži sami nazivljejo "vicarius dei" (namestnik božji), je znano. Da se jih pogosto celo kar naravnost imenuje boga, dokazuje glosator Cencelinus de Casanis, ki nazivlje ob neki priliki papeža Janeza XXII. "gospoda, našega boga". O hudiču, copernicah in čudežih srednjega veka veščaku skoro že ni treba več govoriti.

In zdaj h koncu. Dunajsko državno pravdnštvo je po mojem mnenju iz popolnoma ničnih razlogov zaplenilo mojo knjižico in se stem proglasilo za sodnika čez moje znanstveno delovanje. Pregrešilo se je s tem činom zoper načelo, brez katerega svobodne znanosti, ki je v Avstriji zajamčena v državnih osnovnih zakonih, sploh ni. — zoper načelo, da se more znanost zopet le z znanostjo soditi in obsoditi, in da so proti njej vsi državni pravdniki in tribunali sveta brez moči.

Izjavljam na tem mestu, da stojim nepremakljivo na stališču tega principa. In ako sem vkljub temu semkaj prišel, se ni zgodilo v ta namen, da bi Vam, cenjeni gospodje sodniki — povedano naj bo z vso spoštljivostjo — priznal stem morda pravico, da smote soditi mojo znanost. Temveč zgodilo se je, ker se mi sodba, ki bo izrečena čez ta proces, zdi še bolj važna, nego razzodba, katero boste izrekli Vi v tem procesu.

Kajti za to stvar se že davno zanima javnost. In kar se je tukaj vse govorilo, napisalo in storilo, bilo je naravnost, — da označim s samo eno besedo — SRAMOTA za kulturo 20. stoletja. In to očitanje mora pred očmi vesoljnega izobraženega sveta zadeti našo lastno očetnjava.

Ne gre se za mene in za mojo knjižico. Nama ne more Vaša sodba škodovati v prav nobenem slu-

čaju. Nasprotno, moralni uspeh je že danes na moji strani.

Ne, za tem tičijo vse druge stvari. Kajti današnji proces je ena izmed mnogih epizod v velikem boju za duševno svobodo. Je kulturno pomenljivosti. Njegov izid bo označil kulturno stopnjo, na kateri Avstrija danes stoji. In če ste premagani Vi, gospodje, potem utegne vsa smešnost...

Predsednik sodišča: "Dal sem Vam besedo, gospod profesor, toda to ne gre!"

Prof. Dr. Wahrmond: "Prosim, da me ne razumete napačno in mi pustite stavek dokončati. Jaz hočem reči, da utegne vsa smešnost, s katero je bila spojena gonja zadnjih dni, zadobiti še večji obseg. Zaslišati se utegnejo izven naših črno-žoltih mej glasovi, ki bodo govorili glasno, da so gotove stvari v 20. stoletju mogoče le še pri nas.

Cenjeni gospodje! So razmere, o katerih se z mirno vestjo lahko reče: "Menimo, da vodimo, pa smo le vođeni, — menimo, da sodimo, pa smo le sojeni". Kajti nad nami vsemi kraljuje višja moč, ki ji ne moremo ubežati nikdar. Ta moč je sodba sodobnikov in sodba zgodovine. Pazimo, da bo ugodna ta sodba. In varujte danes zopet enkrat Avstrijo pred njenimi "prijatelji"; pred svojimi sovražniki se bo čuvala sama!"

Temu mojsterskemu govoru so sledili klici priznanja med občinstvom na galeriji, kar pa je predsednik grajal.

Potem so sodniki odšli v posvetovalnico in po več kakor enournem posvetovanju so se zopet vrnili, in razglasila se je sodba:

Konfiskacija dunajskega državnega pravdnštva se je razveljavila skoro v vseh točkah!

Pri utemeljevanju te znamenite razzodbe je med drugim tudi rečeno, da so si prikrojili ultramontanci boga po svojem in da jim služi vera le kot prapor za politične namene, da lažje dobijo upliv čez ljudi.

Konfiscirana knjižica: "Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost" je sedaj razširjena v stotisočeri izvodih ter se čita s še večjim zanimanjem in razumevanjem kot prej.

Prevedena je tudi v slovenščino ter se dobi v knjigarni "Delavske tiskovne družbe v Ljubljani", Dunajska cesta št. 20, za neznatno svotico 70 vinarjev, t. j. za približno 16 centov.

Socialistična zmaga v Canadi.

26. oktobra so se vršile v Canadi parlamentarne volitve. Pri teh volitvah je zmagal tudi sodrug Hawthornthwaite v distriktu Nanaimo, kterega bo sedaj zastopal v parlamentu canadiskega dominiona. Hawthornthwaite je prvi socialist v tem parlamentu. Izvoljenih je bilo 221 ljudskih zastopnikov in med temi imajo liberalci večino.

Utrujeni možgani.

Po dolgem delu, kterega opravljamo z neprestnim razmišljanjem, opazimo večkrat, da možgani odrečejo svoje delo. Nemožne nam je več dalje razmišljati: boli nas glava, bole nas oči, cel život je utrujen. V takih slučajih nam je treba zdravila, ki povzročijo, da kri kroži hitreje in tako okrepi prizadete živce. Trinerjevo zdravilno grenko vino je tako zdravilo. Deluje direktno na prebavljalne organe, to je, na organe, po kterih prehaja hrana v naše telo. Naredi novo kri in razdeljuje hrano po vsem životu. Rabi ga morate v vseh boleznih na prebavljalnem sestavu, nervoznosti, oslabelosti in izčrpanju telesne moči. V lekarnah, Jos. Triner, 616—622 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

"Radnička Straža"

je edini hrvatski socialistični list v Ameriki. Izhaja vsako drugo do in stane \$1.00 NA LETO. Naslov: "RADNIČKA STRAŽA", FISK ST., CHICAGO, ILL. Priporočajte ta list bratom Hrvatoma!

Slovencem in Hrvatoma

naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

obleke, po najnovejšem kroju. Unijako delo; trpčno in V zalogi imamo tudi razne druge potrebšine, k

daji v delokrog oprave — oblek. Pridite in ogledjte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

Zabava! Ples! Zabava!

Društvo "Slovenski Dom", št. 86, S. N. P. J.

priredi

V SOBOTO 7. NOVEMBRA 1908

veliko plesno veselico

v ROTHIS HALLI, vogel Grand Ave. & Sangamon st. na severni strani (Northside) Chicago. Začetek ob 7 uri zvečer. Vstopnina 25c; ženam v spremstvu možkih proste.

Čikaški Slovenci in Slovenke, vabimo vas najuljudneje, da vdeležite te naše veselice.

Opomba: Rojaki z zapadnega dela mesta (Westside) se naj peljejo s Center Ave. karo do Austin Ave. Tam jih bo čakal naš vodnik s glasilom S. N. P. J. v roki, kateri jim pokaže pod do dvorane.

ODBOR.

GOSTILNA, dobro in vedno preskrbljena z najboljšimi pijačami, unijaskimi smodčkami in prostim prigrizkom.

Dvorane, za društvenene seje, svatbe, zabavne večere, veselice itd.

Potujoči rojaki vedno dobro došli.

Priporočam se vsem v mnogobrojen obisk

Frank Mladič

587 SO. CENTRE AVE., CHICAGO, ILL.

Spomin na ženitvanjski dan.

Sezona ženinov in nevest prihaja. Če se ženite, je važno za vas da si omislite dobro sliko kot spomin na vaš ženitvanjski dan. Dobra slika, da boljše ne morete dobiti, vam izdela

izkušen fotograf,

391-393 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO

Ima večletno skušnjo in izdeluje najfinejše fotografije po zmeraj cenah.

TELEFON CANAL 287.

USTANOVljENO 1908

Rimska kuga na Filipinih.

Priloge slike iz življenja in delovanja rimsko-katoliške duhovščine na filipinskih otokih.

Priloge iz kongresnega zapisnika 56. kongresa Zedinjenih držav, priobčenih v 668. številu. "Appeal to Reason" poslovenil Ivan Molek.

(Nadaljevanje.)

Svedoče filipinskih prvakov.

Priloge in uglednejši meščani iz provincije La Union, so svoje lokalne oblasti sestavili svedoče na proiskovalno komisijo. Iz teh svedočb povzemamo sledeče:

Splošna morala duhovnikov

Splošna morala duhovnikov se mora odobravati. Njihova moralna je povzročala med župljani škandale in bedo. Duhovniki so bili tako "svobodno" in nočejo, da bi bilo to nič skritega pred ljudmi. Par svedočev: Ob praznikih so vabili v farni hiši, kjer najprvo svarili in prepovedani reči, nato so jih zapeljali. Če se ne more večkrat izpovedati, da se mora večkrat izpovedati, in končno so jih — zapeljali. Če se ne izpoveda, so pa duhovniki takoj skovali lažnje ovadbe pred sodnim prizadetih deklet, ali če je bila žena omožena, proti njenemu soglasju, in na ta način izsilili deportacijo. To se je pripetilo na primeru kapitana Donu Miguelu, ki je bil v mnogih drugih v naši provinciji v dokaz, kako daleč je segala in hudobija duhovnikov, namreč, da se še danes v naši provinciji nahajajo dvojne tajne stopnice. Vhod do teh stopnic je naravnost iz cerkvenega kora v kuhinjo, a druge iz duhovnikovega podzemeljske hodnika, po kateri se prišlo v bližnjo prodajalno, kjer sta izvirala svoje brutalne in nemoralne in namerno, o tem ni najmanjšega dvoma. Spominjamo se dveh duhovnikov v našem mestu, ktera sta bila takratna in nečloveška, da sta vsak brez vsakega vzroka pretežno svoje strežaje, pevke in vse tiste ženske, ki so bili z njimi v tesni zvezi, se zmenč se za posvečeni. Kjer sta izvrševala svoje brutalne in najhujše je bilo to, da kot katoličani nismo smeli, dasi nas hoteli protestirati proti takemu delovanju in korumpiranju naše vere. Ponavljamo še enkrat: ženske so zapeljivali ženske brez vsakega vzroka, in če je ktera žena omožena, dajali so ji medicine, ki ogrožajo plod. — Kongresni dokument, stran 200.

(In spričo te svedoče je Taft v svojem govoru 21. maja 1908 v Nashville, Tenn., izustil sledeče: "Rimsko-katoliška cerkev je vedno za napredek filipinskega ljudstva.")

mučil z nesramnimi besedami in gestami, natančno se ravnuje po opolzlih in hinavskih predpisih papežev Pavla IV, Klementa VIII, Pavla VI, Gregorija XV, Aleksandra VII in Benedikta XIV. Ako to ne zadostuje, pokličem lahko na stotine žensk, — nekaj jih je tudi v moji hiši —, ktere radovoljno posvedočijo, kar sem tukaj izpovedal.

Taft kom.: Kaj je po vaši misli dalo največ povoda mrtnosti do španskih duhovnikov?

Pr.: Krutost, tiranija in neštete nemoralnosti, ktere so izvrševali očito in brez strahu, in neštete druge lumparije, ktere lahko posvedočijo drugi. Proti vsemu temu je pa bilo ljudstvo brez moči; duhovnika na Filipinih ne more nihče klicati na odgovor. Ako se kateri guverner le enkrat osmeli, da nasprotuje poseže v duhovnikovo nemoralno življenje, stane ga to zelo drago: pregnan je kmalu iz svoje službe. — Kongresni dokument, stran 202, 209, 210.

Politične funkcije duhovnikov.

(Father Willegas, frančiškanski duhovnik, vprašan od Taftove komisije: "Kakšne politične in civilne funkcije so opravljali španski duhovniki na Filipinih?" odgovoril je sledeče:)

"Farni župnik je bil nadzornik primarnih šol, predsednik zdravstvenega urada, predsednik odbora za javno miloščino, predsednik davčnega odbora in prej aktivni a pozneje častni predsednik odbora za izraževanje javnih del. Bil je predsednik tudi v stariški odboru. Pod španskim zakonom je moral vsak prebivalec imeti spričevalo o svojem vedenju. Ako je kdo šel iz svojega kraja v oddaljeno mesto, in se je pripetilo, da je bil tam radi kakšnega prestopka zaprt v ječo, zahtevalo je sodišče od civilnih oblasti v njegovem rojstnem kraju tako spričevalo o njegovem značaju. Spričevalo pa ni prej došlo, dokler ni tudi farni župnik pridjal svoj podpis. Župnik je bil obenem cenzor krajevnih uradnih listin, predno so šle v roke provincijalnemu guvernerju. Bil je tudi zastopnik krajevnega zastopa, kadar se je ta shajal; bil je supervisor policije ob času volitev; bil je izpraševalec šolskih otrok prvega in drugega razreda ljudskih šol; bil je cenzor dramatičnih iger v jeziku domačinov in odločal, ali so za javni mir in moralno, ali ne. Predsedoval je tudi uradnikom kaznilnice in nadzoroval hrano, ki se je dajala jetnikom. Župnik je bil tudi član provincijalnega odbora in obenem član odbora za odmerjevanje in cenitev državnih zemljišč." — Senatni dokument števil. 190, stran 64—65—66, 56 kongres, 2. zasedanje.

Škofova svedoča.

(Med številnimi pričami zoper nemoralnost in druge hudobije španske duhovščine na Filipinih, je bil tudi škof Santiaho Paya iz Jaro-a, kteri je bil obenem tudi vodja dominikancev. Proiskovalni komisar je vprašal škofa, če mu je kaj znano o nemoralni med duhovščino, valed ktere se splošno vse pritožuje. Nato je škof odgovoril sledeče:)

"Pomisliti morate, da bi bilo res pravo čudo, če bi kateri duhovnik ne padel. Poslati mladega moža med svet, v kraj, kjer vlada okrog njega sama razuzdanost, kjer nima razen vsega mogočnega nobene svaritelja ali varuha in kjer je takorekoč prisiljen, slediti splošnim razvadam, ki ga obdajajo — bil bi res pravi čudež, da ne pade. Vzemite mladenciha tukaj v sementišču, kteri ves čas čita brevir, nahaja se pod strogo disciplino in ves čas mu je zaprt zunanji svet; prestavite ga naglo v kraj, kjer je on takorekoč vladar vsega, vidi na pol oblečene ženske, pride v spovednico, kjer so mu naložena vsakojaka, morale se tikajoča vprašanja — in kaj se zgodi!"

(Konec prih.)

IZJAVA.

Eksekutivni odbor "Jugoslovanske socialistične zveze v Ameriki" se je na svoji redni seji dne 21. oktobra t. l. nekoliko bavil tudi z zadnjimi krvavimi dogodki v Ljubljani in z ozirom na iste, ki so kolikor toliko važni tudi za slovenske delavce v Ameriki, izjavlja sledeče:

1. Eksekutivni odbor "Jugoslovanske socialistične zveze v Ameriki" obsoja najstrožje teroristično taktiko nacionalističnih strank v Austriji, naj se še rabi v boju proti Slovincem ali pa proti drugim narodom. Ta taktika nacionalističnih strank izvaja narodnostni boj do brutalnih oblik pouličnih izgrediv kar pa ne koristi nobenemu narodu, pač pa se pri tem okoriščajo buržoazne stranke, a na drugi strani se otekuje razredni boj med delavstvom in kapitalizmom, ki je mednaroden.

2. Na podlagi zanesljivih poročil iz stare domovine, konstatira eksekutivni odbor, da je zadnji nacionalni kavs, ki se je končal s krvavo tragedijo v Ljubljani, zanesljivo podpisovanje meščanskih strank (klerikalne in liberalne).

3. Eksekutivni odbor dalje najgorneje obsoja kranjsko deželno vlado, ki je izvršila krvavi del nacionalnih rabuk s tem, da je v izbiranju sredstev za varstvo javnega miru poslala na lice nemirov pristranskim in podivjano vojaštvo z istotako pristranskimi in podivjanimi poveljniki, ki so brez zakonitega razloga na najprostejši in najbrutalnejši način usmrtili dve čisto nedolžni osebi. Eksekutivni odbor smatra smrt onih dveh oseb za čisto navadni umor, kterelega je izvršila vojska drhal in za kterelega je odgovorna gujila avstrijska vlada in z njo vred današnji družabni sistem, ki neguje militarizem. Eksekutivni odbor izreka tu svoje sožalje nad padlima žrtvama, kot žrtvama militaristične morije.

4. Končno obsoja eksekutivni odbor pisarjenje vseh onih slovenskih listov v Ameriki, s katerim se pogreva nacionalno ščuvanje iz klerikalnih in liberalnih starokrajskih listov, in ktero ima v Ameriki, kjer se poznamo narodnostnih konfliktov, le te posledice, da bega slovenske delavce in jih razdvaja v delu za solidarnost in skupne interese z delavci vseh narodnosti.

Eksekutivni odbor "Jugoslovanske socialistične zveze v Ameriki".

Opomba uredništva: Valed prebillega gradiva, nanašajočega se na volitve, je morala ta "Izjava" zadnji teden izostati.

TRIMESEČNI RAČUN JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE V AMERIKI OD 1. JULIJA DO 30. SEPTEMBRA 1908.

Dohodki:	
Assesment socialističnih klubov:	
Štev. 1 za junij in julij.....	\$ 1.35
" 3 " maj, jun., jul. in avg.	3.70
" 4 " junij in julij	3.60
" 5 " junij, julij in avg.	1.95
" 6 " junij	.65
" 8 " okt., nov. in dec. (1907) ..	1.20
" 10 " junij, julij in avgust	1.60
" 11 " junij	.75
" 13 " maj in junij	.50
" 14 " julij, avg. in september ..	1.05
" 15 " julij, avg. in september ..	1.35
Assesmentne znamke	1.00
Brošure	.50
Strankini znaki	1.00
Kredit kluba št. 14 v Calumetu, Mich.	1.95
Skupaj	\$22.15
Stroški:	
Dva klišeja (Debs in Hanford) ..	3.00
Poštne znamke in dopisnice	3.40
Posojilo Jugoslov. Del. Tiskovni Družbi ..	40.00
Nagrada organizatorju Ivan Moleku ..	5.00
Assesmentne znamke	3.00
Razni stroški	.40
Skupaj	\$54.80
Bilanca 1. julija 1908.....	\$44.20
Dohodki	22.15
Skupaj	\$66.35
Stroški	54.80
Bilanca 1. oktobra 1908.....	\$11.55
Chicago, 21. oktobra 1908.	
John Petrič, tajnik,	
Josip Ječmenjak l. r.,	
Frank Janežič l. r.,	
pregledovalca knjig.	

Pozor Rojaki!

Gotovo pomoč v bolezni zadobite, ako se obrnete na Dr. R. Mielke-ja, vrhovnega zdravnika najstarejšega in najzanesljivejšega zdravniškega zavoda za Slovence v Ameriki:

THE COLLINS N. Y. MED. INSTITUTA

On ima nad 40 letno prakso v zdravljenju vseh bolezni ter EDINI ZAMORE JAMIČTI za popolno ozdravljenje vsake notranje ali zunanje bolezni, pa naj bode ista akutna ali zastarela (kronična), kakor:

bolezni na pljučah, prsih, želodcu, črevah, jetrah, bolezni mehuru, vse bolezni v trebušni votlini, — potem v nosu, glavi in grlu, nervoznost, živčne bolezni, bolezni srca, katar, prehlad, težko dihanje, bronhialni, prsni in pljučni kašelj, bljuvanje krvi, nepravilno prebavo, neuralgijo, reumatizem, giht, trganje in bolečine po udih, zlato žilo, grizo, oteklino, vodenico, padavico ali božjast, nemočnost v spolnem občevanju, polucijo, posledice onanije, šumenje v ošesih in tok iz ušes gluhost, izpadanje las, mazulje, srbečino, lišaje, hraste in rane, vse bolezni na notranjih ženskih ustrojih, glavobol, neredno mesečno čiščenje, belitok, padanje maternice, neplodovitost i. t. d.

On edini na posebni moderni način hitro in zanesljivo ozdravi jetiko in sifilis, kakor tudi vsako tajno spolno bolezn moža in žene.

Zdravljenje spolnih bolezni ostane tajno. —

ZATORAJ ROJAKI! Ako ste bolni ali slabi ter Vam je treba zdravniške pomoči, ne odlašajte z zdravljenjem in ne obračajte se na zdravnike in zdravniške zavode, katerih delovanja ne poznate, ker tako brez koristi trošite težko prisluženi denar, temveč natančno opišite Vašo bolezen v svojem materinem jeziku in pri tem naznanite koliko časa traja, kako je nastopila in vse podrobnosti ter pismo naslovite na spodaj označeni naslov, potem smete mirne duše biti prepričani v najkrajšem času popolnega ozdravljenja. —

Ako pa Vam bolezen ni znana, pišite po obširno knjigo ZDRAVJE, katero dobite ZASTONJ, ako pismu priložite nekoliko poštnih znamk za poštnino.

Vsa pisma naslavljajte točno na sledeči naslov:

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE
140 WEST 34th ST., NEW YORK N. Y.

ZEMANOVO "GRENKO VINO",

je najboljšje zdravilo svoje vrste, izvrstno sredstvo proti boleznim želodca, črev in ledvic, čisti kri in jetra. NEPRESEGLJIV LEK ZA MALOKRVNE ŽENE IN DEVOJKE.

ZEMANOVA "TATRA",

želodečni grenčec. Tatra je izdelana iz zdravilnih zelišč tatarskega gorovja, zdravi živčne slabosti, podpira lahko prebavo želodečev in se je dobro obnesla proti bolestim revmatizma.

Dobiti v vseh slovanskih salunih kakor tudi pri izdelovalcu teh najboljših zdravil. Prodaja na debelo in drobno najboljša Californijska vina.

B. ZEMAN, 777 Alport Street, Chicago, Ill.

Slovenci Pozor!

Ako potrebujete obleke, klobuke, srajce, kravate, ovratnike ali druge potrebne reči za moške -- za delavnik i praznik, tedaj se oglasite pri meni, kjer lahko govorite v svojem materinem jeziku.

Čistim tudi stare obleke in izdelujem nove po najnovejši modi in nizki ceni.

JURAJ MAMEK 581 Center Avenue, blizu 18. ul., Chicago

Javna zahvala.

The Collins N. Y. Medical Institute.
 Cenjeni gospod doktor: —
 Vam naznanim, da sem dobil Vaše pismo in zdravila ter Vam sporočam, da sem zdaj popolnoma zdrav in ne potrebujem več zdravil. Lepo se Vam toraj zahvalim, ker ste me popolnoma ozdravili, a zdravil mi je pa še polovico ostalo, nisem vseh porabil.
 Še enkrat se Vam zahvalim za obilen trud katerega ste imeli z menoj in če bodem še katerikrat bolan, se bodem vedno na Vas obrnil. Z Bogom: —
 Josef Zakrajšek,
 Brownfield, Fayette Co., Pa.

Fino Opremljena Gostilna

z najboljšimi pijačami kaker z Atlas in Pilzen pivom, vinom in raznovrstnimi likerji, dalje s smodkami in prostim "lunchom".
 Zastopstvo najboljših parobrodskih črt; prodaja parobrodskih listkov in pošiljanje denarja v staro domovino.
 Postrežba točna in solidna.

Mohor Mladič

Novi prostor:
 572 Blue Island Ave.
 vogel Loomis St.
 Telefon Canal 3214 Chicago, Ill.

M. Lacković in Fr. Smetko

378 West 18th St., Chicago
 MODERNO OPREMLJENA SLOVENSKA TRGOVINA Z JESTVINAMI (GROCERJA.)

Najboljši riž, kava, čaj, moka itd., sploh vsakovrsto domače in prekomorsko blago vedno sveže po najnižji ceni na prodaj.
 Na zahtevo razvažam blago tud na dom, za kar nič ne računam.

Pozor Rojaki Slovenci!

Prevzel sem na novo opremljeno gostilno "TRIGLAV" od brata Mohorja.

Točim sveže pivo, domače vino in druge raznovrstne pijače. Na razpolago imam moderno kegljišče in potujočim vedno pripravljeno prenočišče.
 Postrežba točna in solidna. Priporočam se za obili obisk.

John Mladič,
 617 So. Centre Av., Chicago, Ill.

KUPUJTE PRI
Albert Lurie Co.,
 567-69-71-73 Blue Island Ave.
 CHICAGO, ILL.

Velika trgovina z mešanim blagom.
Zmerne cene vsak dan.

Valentin Potisek
GOSTILNICAR

1237-1st St., La Salle, Ill.
 Toči vse, gostilni podrejene pijače inse priporoča rojakom za obilen obisk.
 Postrežba točna in solidna.

SVOJO FINO OPRAVLJENO,
unijsko
BRIVNICO
 priporočam vsem bratom Slovencem
JOHN HORVAT
 610 Centre Ave., Chicago, Ill.
 Slovenski in hrvatski časniki na razpolago.

John Krika,
 slovenski
BRIVEC

v Chicagu, Ill.
 131 W. 16th St.

JUNGLE

Angleški spisal Upton Sinclair Z avtorjevim dovoljenjem prevaja Ivas Kaker. :: ::

(Copyright, 1905, 1906, by Upton Sinclair.) (Nadaljevanje)

Tri hiše naprej je stala gostilna. "Žganja!" reče, ko vstopi; ko postavi mož steklenico na mizo, odveže Jurgis cunjo z zobni in izvleče pol dolarja. "Kaj stane steklenica?" uprašča. "Hočem se opiti."

XX.

Toda če ima možki v žepu samo tri dolarje, ne more popivati kdove kaj. To se je zgodilo v nedeljo jutro, in v pondeljek večer je prišel Jurgis že domov, trezen in obupan. Postal mu je jasno, da je zapravil družini zadnji cent in da mu denar oziroma pijača niti za trenutek ni donesla pozabljenja.

One še niso pokopali; a policija je bila obveščena, in drugo jutro bi imelo biti truplo položeno v priprosto, iz smrekovih desk zbito rakev in pokopano na pokopališču za ubožee. Elzbieta je odšla z doma, da bi naberačila par centov pri sosedih za mašo zadušnico; otroci pa so čepeli zgoraj in gladovali, — a on, ničrednej in samopridnej, je zapil zadnje groše! Aniela mu je to zdaj oponesla vsa razjarjena in z največjo prezirljivostjo, in ko se je bližal ognju, je pristavila, da njena kuhinja ni več za to tukaj, da bi jo še dalje zasmrajal. Odstopila je njegovi družini sobo le radi One, on pa da naj gre na podstrežje, kamor spada, — a tudi ne več dolgo, če ji ne plača najemnine.

Jurgis je šel in ni zinil ne besede; prekoračil je šestorico najemnikov, ki so spali v sosedni sobi po tleh vzleknjeni, in splezal po lestvi. Zgoraj je bila tema; svetljave niso mogli plačevati; tudi je bilo tukaj skoro ravnotako mrzlo nego zunaj. V najbolj oddaljenem kotu od mrliča je sedela Marija, ki je držala malega Antanasa na zdravi roki in ga skušala uspavati. V drugem kotu je čepel mali Jozapap in tiho jokal, ker ni dobil ves dan nič jesti. Marija ni rekla Jurgisu nobene besede; priplazil se je kakor tepen pes in se vsedel tik pri mrliču.

Morda bi bilo bolj na mestu premišljevat o gladnih otrocih in o svoji lastni zavrženosti; toda mislil je samo na Ono, popolnoma se je spet udal svoji neizmerni bolesi. Oko je sicer ostalo suho, kajti sramoval se je sedaj kazati svojo žalost očito; sedel je tu kakor odrevenel, trepetajoč in premišljuječ svojo osodo. Nikdar se ni jasno zavedal, kako zelo da ljubi Ono; spoznal je to stoprav sedaj, ko jo je izgubil. — stoprav sedaj, ko tukaj sedi in vé, da jo bodo jutri odnsli, da je ne bo več videl — nikdar več v življenju.

Stara ljubezen, ubita v pomanjkanju in trpljenju, oživila je na novo, odprle so se zatvornice spominom, prežil je v duhu še enkrat vse njuno skupno življenje, spominjal se, kako jo je v Litaviji prvič videl na sejmu, krasno kakor cvetko, pojočo kakor slavček. Videl jo je tako, kakor jo je poročil, v vsej njeni ljubkosti in nedolžnosti, s sreem polnim čudes; besede, ki jih je govorila, donele so mu spet po ušesih, in solze, ki jih je pretakala, močile so sedaj njegova lica. Dolgotrajni, kruti boj z bedo in pomanjkanjem ga je napravil trdega in surovega, toda ona se napram njemu vsled tega ni spremenila, — ostala je do poslednjega diha ista po ljubezni hrepeneča duša, razprostirala mu roke nasproti, ga objemala in beračila za nežno ljubezen. In poleg je trpela — tako kruto trpela, prestajala take muke, take grozovitosti — o bog! že spomin na to je strašen! Kako grozovito hudoben in brezsrčen človek se je zdel samemu sebi! Vsaka žal in v jezi izrečena beseda vračala se mu je sedaj ter mu ranila srce kakor oster nož; vsako sebično dejanje, ki ga je storil, — kako kruto ga je sedaj trpinčilo! In kaka udanost, kaka spoštljivost ga je navdajala do One sedaj — sedaj, ko nje ni več, sedaj ko je prepozno, prepozno! Srce se mu je bolelo krčilo in mu hotelo razpočiti; čepel je tukaj v temi poleg nje in roke stegoval proti njej, — a One ni več, izgubil jo je za vedno! Kričal bi glasno od bolelosti in obupa; mrzla pot mu stopi na čelo, toda ni si upal dati od sebe glasu, — da, komaj dihati si je upal, vsled sramu in preziranjja samega sebe.

Pozno v noč se je vrnila Elzbieta, ki je naberačila denarja za eno mašo in jo takoj vnaprej plačala, da bi ne prišla v skušnjavo in denar porabila doma. Prinesla je sabo tudi kos starega rženega kruha, ki ga je nekje dobila, in s tem je potolažila gladne otroke in jih uspavala. Potem je prišla k Jurgisu in se vsedla zraven njega.

Ni mu očitala ničesar; sklenila sta tako z Marijo; hotela ga je samo prositi, tukaj ob truplu njegove mrtve žene. Elzbieta je svoje solze že ustavila, strah je zmagal v njeni duši nad žalostjo. Pokopala je enega svojih otrok, — a to je storila že trikrat in vedno je spet vstala in pričela nov boj z življenjem radi ostalih. Elzbieta je bila priproste narave; podobna je bila črvu, ki tudi potem še živi, ako se ga raztrga na kosce; ali pa koklji, ki ji je preostalo le eno samo pišče, in ki še i naprej skrbi z vso nežnostjo za to edino, zadnje. Delala je tako ker ji je to ležalo v njeni naravi, ni uprašala, je-li bilo pravično, in ali se sploh spleča, živeti naprej tako življenje, v katerem prevladuje smrt in uničenje.

In ta prastara pravila zdrave pameti je skušala Jurgisu v glavo ubiti, preseče ga s solznimi očmi. Ona je mrtva, toda drugi še živé in se morajo pri življenju ohraniti. Ni ga prosila radi svojih otrok. Ona sama in Marija boste že kako za nje skrbeli. Toda tu bil še Antanas, njegov lastni sin. Rodila mu je Antanasa Ona — mali paglavec, je bil edini spomin na njo, ki mu je ostal; ljubiti ga mora in ščititi; pokazati mora, da je mož. Vedeti mora, kako željo bi Ona imela, za kaj bi ga prosila, ako bi sedaj v tem trenutku še enkrat mogla z njim govoriti. Strašno je, da je morala umreti na ta način; toda življenje je bilo za njo pretrdo, morala je iti. Strašno je, da je niso mogli pokopati, da ne mora uporabiti niti enega dne, da bi jo obžaloval. — toda je že tako na tem svetu. Vsa njih osoda stoji na kocki; nobenega centa nimajo, in otroci poginejo — denar morajo imeti. Ali ne more biti toliko moža, da bi to preprečil, — že zaradi One? Ali se ne more ojunčiti? Po kratkem času bodo izven nevarnosti, — sedaj ko nimajo več skrbi s hišo, živijo lahko celeje, in če delajo vsi otroci, lahko se kako pretelečejo, če le ne vrže on puške v koruzo. Tako je Elzbieta nadaljevala, z mrzlično zgovornostjo. Šlo se ji je za boj za življenje; ni si bila v strahu, da bi Jurgis še naprej pijančeval, kajti za to ni imel denarja, toda prevzel jo je nepopisen strah pri mislih, da bi jih utegnil zapustiti, da odide po svetu, kakor je to storil Jonas.

(Nadaljevanje.)

Delavstvo producira vse bogastvo; bogastvo torej pripada delavstvu.

Dolžnost vsakega socialista je, podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

M. A. Weisskopf, M. D.

Izkušen zdravnik.
 Urađuje od 8—11 predpoldne in od 6—9 zvečer.
 885 So. Ashland Ave.
 Tel. Canal 476 Chicago, Ill.

Joseph Kratky,

575 W. 17th St., Chicago, Ill.
 Izdelovalec najfinejših cigar vsake vrste.
 Na debelo in drobno.

POZOR! SLOVENCII! POZOR!

SALOON
 s modernim kegljiščen
 Sveže pivo v sodkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijake smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.
 Postrežba točna in izborna.
 Vsem Slovincem in drugim Slovanom se topla priporoča

MARTIN POTOKAR,
 564 SO. CENTER AVE., CHICAGO

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
 Izdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila, 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago. Za dne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeči bolniki naj piše slovenski.

MIRKO VADJINA, 392 W. 18th St.
 SLOVENSKO HRVATSKI BRIVEC.
 Na razpolago so kopelji.

ALOIS VANA
 — izdelovatelj —
 sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.
 82-84 Fisk St. Tel. Canal 1405

Priporočljivo!
Miners Bitters
 TRIGLAV CHEMICAL WORKS
 1648 W. 22nd St.
 Dobiti je v vseh gostilnah.

DR. F. J. PATERA
 Ordnuje: na severozah. voglu ASHLAND IN MILWAUKEE AVE. od 12. do 3. ure popol.; od 7. do 8. ure zvečer v pondeljkih, torkih, četrkih in petkih.
 Telefon Canal 180.

Hermankovi praški

so najboljše zdravilo za glavobol in neuralgijo.
 Ustavijo bolečine v 15 minutah.
 Cena 25 centov.
J. C. HERMANEK, lekarnik,
 585 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

Vac. Tourék,

Izdelovalec finih Havana cigar.
 Prodaja cigare na škatilje. Naročila se izvršujejo točno.
 1210 So. Albany Av., Chicago, Ill.

Aka hočeš dobro naravno vino oglasi se pri
JOS. BERNARDI
 620 Blue Island Avenue
 Telefon Canal 842
 Pri njemu dobiš najboljša kava in importirana vina.

I. STRAU URAR

336 W. 18th St., Chicago
 Imava večjo zalogo ur, veriž, nov in drugih dragotin. Izvaja vsakovrstna popravila v tej delu zelo nizki ceni.
 Obiščite ga!

Franc Kvasina
 Trgovina z železino, raznim pohištrom. Topravilja pošilja.
 643-645 W. 18th St. Chicago, Ill.

John Klo
 631 Blue Island CHICAGO
 Sprejema takopravilja.

NOVA SLOVENSKA GOSTILNICA pri FRANC CECH
 Rojakom v Chicagi naznanjam sem sopes odprl svoj novi lokal, ktermo točim vedno sveže pivo, vino itd. Dobre smotke za vsako priložnost. Imam tudi prostorno dvorano za poročam se v obili obisk. S spoštovanjem
FRANC CECH,
 568 So. Centre Ave.

Halo, Johnny
 Kje si pa bil včeraj? Saj vedno kjer je največ zabave. Ali ne da je največ zabave v GOSTILNI
John Košič
 590 So. Centre Ave., Chicago

Jože Sabath
 advokat in pravni zastopnik v vseh skih in civilnih zadevah.
 Pišite slovenski!
 1628-1638 Unity Building
 79 Dearborn St., Chicago
 Res. 5155 Prairie Ave.
 Phone Drexel 7271.

Leopold Sal
ODVETNIK
 v kazenskih in civilnih zadevah.
 Auto Phone 6065.
 Office Phone Main 3065
 Residence Phone Irving
URAD: 27 METROPOLITAN
 Severozap. ogel Randolph in La Salle ulice
 Stanovanje: 1217 Sheridan Blvd.

Pristno domače
 Belo vino 60c
 Rdeče vino 50c
 Rdeče staro vino 45c
 Rmenno vino 55c
 Posoda prosta. Te cene veljajo jemalcem od 50 galonov naprej. Cena pa niso tudi manjša. Vino pošiljam proti predplačilu C. O. D. po vsi Ameriki.
 Priporočam se rojakom tudi moje lepo urejeme gostilne s pijačami in s vedno pripravljanim stim prigrizkom.
 Za dobro in točno postrežbo tudi za priatnost vina jamčim.
JOSIP ZALOKA
 899 Edison Road N. E., Chic